

בטחון שבועי

אור חדש על מתיקות דרך "ויגבה לבו בדרכי השם" במשנת נוברהרדוק.

מהגה"צ רבי יהודה מאנדל שליט"א מעי"ת לייקווד יצ"ו

הערה: בכל גליון יש עצות טובות ומועילות, או שורות שהיית רוצה לזכור. כדאי מאוד לעיין אותם, או לרשום אותם בפנקס מיוחד. ועל זה נאמר: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. (ויכידוע מהרמב"ן).

קדושים - שנה ב' גליון 23

לע"נ מרת חוה בת ר' פינחס ע"ה ולזכות ר' מ.ב.א. שיחי'

קדושים תהיו - כי קדוש אני

יש כאן תרופת פלא למחלת השפלות. אם תדע שאתה צריך להיות דומה לשכינה כי אתה חשוב וצלם אלקים ובמחשבה זו אתה שומר את עיניך וכל ענייניך בקדושה, אז אתה מתרומם משפלותך, ואומר לעצמך - "עס פאסט נישט" - לא מתאים לי להתנהג בשפלות - אני מרומם וחשוב ודומה לשכינה!

איש לאשה הוא שהאיש מצווה בתלמוד תורה. וע"ז בא הזקן לעטר את פיו ולהזכיר לו חשיבות פיו ורוממותו, כדי שיעסוק תמיד בתורה. ולא בדברים בטלים.

עד"ז יל"פ ענין ולא תשחית פאת זקניך. דהנה רבינו בחיי פירש שאסור לאיש להוריד זקנו כי בכך הוא נדמה לאשה. ויש לבאר למה

אין לאשה זקן. החילוק בין הזקן הוא הדרת פנים לאדם כמבואר בגמ' ב"מ (פ"ד.) ועי' גם רד"ק ירמיה מ"ח ל"ז, וישעיה ט"ו ב', שכתב שהזקן הוא תפארת האדם ותפארת הפנים. וא"כ זה בא להזכיר לנו תמיד רוממותינו, כדי שלא נתפתה להעביר זמנינו בדברי הבאי.

והנה כ"ק האדמו"ר ר' יואל מסאטמר זצ"ל אמר פעם 'עדיף שבעולם האמת ישאלו אותך - "ר' איד, וי איז דיין בארד" (יהודי איפה הזקן שלך) מאשר שישאלו ח"ו - "ר' בארד, וי איז דיין איד" (ר' זקן איה היהודי שלך?). והענין שאנחנו צריכים להתפאר עם ההדרת פנים שלנו, אבל לזכור שהמטרה העיקרית שלנו הוא לסימן תמידי - להזכיר לנו, שיש לנו את הכח להיות יהודים דבוקים בתורה, ולהתאים את פנימיותנו לחיצוניותנו. (כי בלי"ז ח"ו אפשר להיות כמו הישמעאלים שגאים בחיצוניות הכבוד של זקנם, ואילו פנימיותם הפוכה מכל כבוד ויופי.

לא תקם ולא תטר ומצות תוכחה

בספר החינוך (מצוה רמ"א) פירש שאיסור נקימה הוא משום שידע שמה שעשה לו חבירו, הוא באמת מהשי"ת, ועוונותיו גרמו לכך. ובמקום לכעוס על

לשמוח על כל רצון טוב! לשון הזוה"ק

כחלק משמחת האדם עם מעלותיו ומצבו, כתבנו הרבה פעמים שעל האדם לשמוח אף עם רצון שהוא לא זכה להוציא מהכח אל הפועל. והא לך לשון הזוהר הקדוש (תרומה קנ:): **ולית רעותא טבא דיתאביד מקמי מלכא קדישא, ובגין כך זכאה איהו מאן דמהרהר הרהוריך טבין לגביה מאריה, דאע"ג דלא יכיל למעבד לון, קודשא בריך הוא סליק ליה רעותיה כאילו עביד. עכהל"ק.** ובמתוק מדבש שם (עמוד רצ"ג) אין שום רצון טוב שיהיה נאבד מלפני מלך הקדוש. בשביל זה אשרי מי שמהרהר הרהורים טובים לשוב אל הקב"ה, שאע"פ שאינו יכול לעשות אותו בפועל, עכ"ז הקב"ה מעלה את רצונו ומחשבתו כאילו היה עושה, כי מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. (ובמהשך הזוה"ק שזה דוקא במחשבה טובה, ע"ש).

בשני, יכעס על עצמו ועל חטאיו! וכמו שהיה עם דוד המלך, שכשקיללו שמעי בן גרא, אמר - ד' אמר לו קלל וכו' הניחו לו ויקלל, כי אמר לו ד'. (שמואל ב' ט"ז, פסוקים י"א). ועי' עוד בספר החינוך (מצוה רל"ט) גבי מצות תוכחה שפירש שורש המצוה, שע"ז יהיה שלום בין איש לרעהו, כי אם לא יוכיחו, הרי ישנאוהו בלבו, אבל אם יוכיחו בסתר ובנעימות, הרי יתנצל לפניו, או יסביר מה שעשה, ויהי שלום ביניהם. וסיים ה חינוך שאצל הרשעים נאמר, ולא דיבר אבשלום עם אמנון (שמואל ב' י"ג כ"ב).

ונמצא שהדוגמא של הצדיק בבין אדם לחבירו, הוא דוד המלך ע"ה, והדוגמא ההפוכה הוא אבשלום. ויש כאן הערה גדולה, הרי דוד המלך נולד עם טבע אדמוני, שהוא טבע קשה

בבין אדם לחבירו, ואילו אבשלום, משמעות שמו, שהיה לו טבע מיוחד שלום - אב לשלום! הוא גם היה נזיר כל ימיו (נזיר ד: סוף העמוד). וא"כ בודאי היה איש מרומם, שאין לנו הבנה בו. ומ"מ הוא שנא את אמנון ואת דוד אביו, ולא היה חי עם אמונה ובטחון, שהכל מן השמים לטובה. ובוזה נשאר אבשלום הדוגמא של רוע בבין אדם לחבירו.

ואילו דוד, כבש את טבעו, ותמיד התפלל על שונאיו ועמד לצידם, ונשאר הצדיק הגדול בביאל"ח. הרי לנו

שלכל אדם יש בחירה, אם ללכת כנגד טבעו, ולמדנו גם את השיבות הבטחון בענייני בין אדם לחבירו!

הבין אדם לחבירו שלך, תלוי בשמתך בחלקך!

מי שבטוח בד' ושמה בחלקו, הרבה יותר קל לו לראות טוב אצל אחרים. במשך הפסח אמרנו 20 פעמים (בחול"ל זה כך, ובא"י 13 פעמים) אתה בחרתנו, שהוא מלא בהערכה על עצמינו, כגון ורוממתנו מכל הלשונות! וכו'. מזה נלמד כמה השי"ת רוצה שנהיה שמחים עם מצבינו ומציאותינו. עובד השם אמיתי ישקיע הרבה זמן להגדיל בנפשו הערכת מעלותיו, וחלקו הנפלא בלימוד וידיעת התורה, ובקיום מצוותיה. כי בלי"ז יחסר לו מאוד בביאל"ח. **כשאתה מרוצה מעצמך – אתה שמח. וכשאתה שמח באמת עם עצמך – יותר קל לך לאהוב אחרים. השמחה שלך מתפשטת גם אליהם, וכל הקנאה והכעס נעלמים.**

כיבוד אב ואם – כיבוד השורש שלך!

אביו ואמו קילל דמיו בו. ופרש"י הוא גרם לעצמו שיהרג. יתכן שהתורה מרמזת לנו כאן שכמו שעץ שיקלל את שורשיו – גורם מיתה לעצמו, כן הוא במי שמקלל את אביו ואמו דמיו בו. ומזה טובה מרובה, כמכבד או"א ולכן זוכה ללמען יאריכון ימיו ולמען ייטב לך. כשאדם לומד שער הבטחון, הוא לומד לאהוב את הוריו יותר יותר, כי הוא מכיר שהשי"ת נתן לו אותם! ועי' "ז יהיה לו יותר הצלחה וחיים ארוכים!"

ערלה – ע"י סבלנות – שמחה אמיתית

במדרש רבה (כ"ה ב'): בני ישראל זוכים למעלה שלא זכה לה אדם הראשון. הוא לא הצליח להמתין אפילו שעה אחת (כי בתשיעית נצטוה, ובעשירית עבר על הציווי) ובניו ממתנים שלש שנים ואינם אוכלים פירות ערלה. ומשמע שהחטא הראשון בבריאה היתה חסרון בסבלנות. גם שורש כל החטאים - העגל היה שייך לזה. הרי אילו המתינו כמה שעות היה משה רבינו כבר יורד מההר. כשאדה"ר לא המתין הוא גורש מגן עדן. ומה זוכה מי ששומר מצוות ערלה? בשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הילולים להשם. הוא מביא פירותיו לירושלים – משוש כל הארץ – ואוכלים בשמחה ובהילול, - זהו טעם גן עדן בעולם הזה! גן עדן נועד למי שאינו עושה עוה"ז עיקר חייו, ויש לו סבלנות להמתין לעוה"ב. והוא זוכה בסוף לשמחה אמיתית. ומעין זה זוכה מי שממתין ג' שנות ערלה.

מי שמשבח אחרים – משובח

אהבת הגר – כי גרים הייתם בארץ מצרים (י"ט ל"ד). ופרש"י מום שבך אל תאמר לחברך. ובגמ' קידושין (ע:): כל הפסול פוסל, ואינו מדבר בשבחא לעולם. ואמר שמואל במומו פוסל. ע"כ. ומכאן שמי שמשבח תמיד את השני הוא עצמו טהור, ולכן רואה טוב אצל אחרים.

וכן מפורש בשערי תשובה שער ג' אות קמ"ח על הפסוק 'ואיש לפי מהללו' (משלי כ"ז כ"א) וז"ל, פירוש מעלת האדם לפי מה שיהלל. אם הוא משבח המעשים טובים, החכמים והצדיקים, תדע ובחנת כי איש טוב הוא, ושורש הצדיק נמצא בו וכו' ע"ש.

ובשע"ת א' י"ח שהצדיקים מפארים ומכבדים בנ"א על כל מעלה טובה הנמצאת בהם.

[ועי' דבר נורא בספר כתונת פסים לבעל התולדות יעקב יוסף – תלמיד הבעש"ט, שכ' כעין הנ"ל והביא מהזוה"ק (פקודי רנ"א ע"א), שבצד הקדושה יש היכל הזכות, ובצד הקליפה יש היכל חובה, והחילוק שבהיכל הזכות היכל פותחין ומהפכין לזכות אפילו בדין הרשע, ובהיכל חובה, להיפך. והכל תלוי איך הוא בעוה"ז.

אם הוא דן את כל האדם לכף זכות, אזי ידונו אותו בהיכל הזכות, לזכות. ושורש הענין כמשנ"ת, כי אם הוא דן לזכות אז שורש הצדק באמת נמצא בו!

יהודי חושב על העתיד וגוי

חושב על הנאת אותו הרגע

למה יוסף הצדיק היה צריך ליעץ לפרעה לשמור התבואה לימי הרעב? יתכן שפרעה הוא משל בשבילנו למהלך המחשבה של מצרי. הוא רוצה ליהנות ברגע זה ואין לו סבלנות לחשוב על העתיד, יוסף הצדיק צריך להסביר לפרעה לא ליהנות עכשיו על חשבון השנים הבאות! ובשבילנו – היום לעשותם, ומחר לקבל שכרם. ועי' מדרש קהלת רבה (א' ל"ד) על רשע בעולם האמת שראה חבירו שחזר בתשובה יושב בין הצדיקים, ועכשיו הוא ג"כ רוצה לשוב. ואומרים לו "אין אתה יודע שהעולם שבאת ממנו דומה ליבשה והעולם הזה (היינו עוה"ב) דומה ליים. ואם אין אדם מתקן לו ביבשה, מה יאכל בים? (ע"ש באורך). [יתכן שגם קריעת ים סוף הוא רמז לענין זה שהיהודים יכולים לחיות וליהנות בתוך הים ואילו המצרים אין להם חיים בים].

מפורסם שפעם ערכו נסיון על ילדים. הציעו להם ממתק מרשמלו אחד עכשיו, או שתיים בעוד 10 דקות. רוב הילדים בקשו אחד עכשיו. עקבו אחרי הילדים הרבה שנים, וראו שאלו שהמתינו לקבל שתיים, כשגדלו, היו אנשים מוצלחים ומאושרים!

[יש אנשים שעוברים נסיונות ומצבים קשים בחייהם. אבל יש להם סבלנות ובטחון, ויודעים שבסוף הכל יהיה טוב. הם מרויחים בעוה"ז, ועיקר שכרם שמור להם לעוה"ב. אבל מי שאינו בוטח, ואינו סבלן, הוא בצער גם בעוה"ז וגם בעוה"ב ח"ו! בעל הבטחון מקבל שמצבו הוא הטוב ביותר בשבילו, כי כל מה שהשי"ת עושה הוא לטובה. וחזק מזה הוא בוטח בד' הטוב ומטיב שמצבו אף יהיה יותר טוב!! הוא גם מקבל את האנשים שמסביבו, אף אם אינם לפי רוחו, כי הוא יודע שגם זה מן השמים לטובה – לגדלו ע"י תיקון מדותיו כשהוא סובל אותם. והוא גם מקבל את עצמו (!! על אף כל חסרונותיו, כי גם הם מן השמים לטובה.

הכל תלוי בדך! אתה יכול לחשוב תמיד שהיה עדיף כך או אחרת, ולהיות מדוכא וכועס כל ימך ח"ו, או ללמוד מוסר ולהחזיר בלבך שבאמת הכל לטובה באופן המושלם ביותר, ולדעת שטוב ד' לכל, ושהשם ית' הוא חסיד בכל מעשיו! ואז לחיות חיים של סבלנות ושמחה). אף אם ח"ו יש קשיים – ואדרבה, בזכות שמחתך ובטחונך תצא מכל הקשיים!).

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה וכו' וכמעשה ארץ כנען וכו'.

למה הקב"ה שם את עם ישראל במקומות כ"כ גרועים? האוה"ח הק' כתב שע"י ההתחזקות נגד אנשי המקום, לבלתי עשות כמעשיהם, אדם זוכה להתעלות גדולה, בבחינת במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, וזהו זכותינו בדור השפל הזה שיש נסיונות ברחוב ובכל כלי הטכנולוגיה, וכשאנו מתרחקים מכל אלה השי"ת נותן לנו שכר בלי סוף! מי ששומר על עיניו, מקבל שכר עצום על כל מה שהיה יכול לראות ואינו רואה! ביום אחד הוא יכול לאסוף אלפי זכויות! כמה שמחה צריך להיות לנו!

בודאי אסור לנו להכנס למצב של נסיון. תשאר בבית!! (עי' ב"ב נז:). תשב ותלמד ואל תחפש צרות! גם בת ישראל הצנועה זוכה לשכר שא"א לשער, בפרט אם זה קשה בשבילה או שזה שונה מאחרים. (אמנם תמיד כדאי להתייעץ עם רב).

גם כשיש לנו נפילות הרי שבע יפול צדיק וקם. הדרך לגדול זהו דרך הנפילה וההתחזקות שאחריה. כל צדיק נופל, אלא שמתחזק וממשיך. ואין להבהל מרצונות לא רצויים. הקב"ה ברא אותנו באופן שנהיה בארץ מצרים או בארץ כנען, על מנת שנתגבר, או שאם נפול נחזור בתשובה. ואז כל החטאים המכוערים שהיו מקטרגים קשים נהפכים למצוות נהדרות שמגינים עלינו! כשאתה שומר על עיניך אז בתוך הליכה קצרה יתכן שיהיה לך מאות מצוות על כל מה שלא הסתכלת. **ואם תעשה את זה בשמחה אז שכרך כפול 1000!** (כמש"כ הארחות צדיקים בשער השמחה) נמצא חשבון אדיר של זכויות ע"י הנסיונות – כי באמת הכל לטובה!!

איך מתגברים על היצה"ר?

ספר משלי מלא מאזהרות נגד היצה"ר. ובסוף משלי הפסוק אומר – רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה. ויש לפרש בשני אופנים. א. העצה הטובה ביותר נגד היצה"ר הוא דביקות בתורה. מתיקות גמרא רש"י ותוס' וכו' חזקה כ"כ עד שזה מטביע ומשכיח כל תאוה זרה. בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין.

ב. אבי מורי, הצדיק רבי נחמן מאנדל זצ"ל היה שר פסוק זה רבות בנות כו' ואת עלית וכו' בקול רם בליל שבת. הבנתי שזה היה כדי לתת שבח לאשתו ושתרגיש חשיבותה. שלמה המלך מסיים משלי עם עוד עצה נגד היצה"ר. תראה את אשתך, מעולה יותר מכל אשה אחרת! בנובהרדוק אמרו כך: היסוד של היצה"ר הוא 'מים גנובים ימתקו' (משלי ט' י"ז). הוא מפתה אותך שמה שאסור לך הוא מתוק יותר ממה

ספירת העומר

תמיד תרגיש שאתה במצב של עלייה, ולא ח"ו להיפך!

התורה רוצה שיהודי תמיד ירגיש שכל יום הוא מתעלה, ולכן אחרי פסח שיתכן מצב של הרגשה שנגמר ח"ו ההתעלות של פסח, יש לנו את המצוה הנפלאה של ספירת העומר – על מנת שנמשיך להתעלות.

הרבה פעמים יש לנו הרגשה של "פעם הייתי יותר טוב, עכשיו אני בירידה". צריך לדעת שזהו עצת היצה"ר. האמת היא שאם אתה במצב שקשה לך הלימוד או התפילה ואתה עדיין מחזיק ואינך מתייאש, אז התורה והתפילה שלך מעולים פי כמה וכמה ממתי שהכל הולך טוב! תמיד תדע ותרגיש שאתה בעלייה, ועי"ז אכן תהיה כך!! **מחשבותיך הטובות ישנו את המציאות! הן בהרגשה שלך, ואפילו בהרגשותיהם של אחרים כלפיך!!**

סיפור אמיתי קטן שישנה את חייך

ידיד שלי סיפר לי שהוא מתפלל בביהכ"נ שאינם מכבדים אותו שם כ"כ, והוא מרגיש קצת בודד. לילה א' הלך לישון עם הרגשות של שפלות, אבל בבוקר החליט לחשוב על חשיבותו. הוא זכר כמה ממעלותיו, ונתפעל מהם. הוא הגיע לביהכ"נ עם הרגשה של אדם חשוב. פתאום בקשו ממנו להתפלל שחרית והלל של ר"ח לפני העמוד. ואז גם קבל עלייה!

שיש לך. והתשובה לטענותיו הוא בטחון!! דע לך בלי ספק שמה שיש לך הוא המתוק ביותר בשבילך!! תכנים לראשך שוב ושוב – ואת עלית על כולנה!

יהודי חשוב אמר פעם - לאשתו כששאלה אותו למה הוא טרוד - "כי אני מנסה לחשוב, באיזה זכות זכיתי לכזו אשה מיוחדת ונפלאה!" אח"כ הוא שאל אותה אם היא האמינה לו. היא ענתה: "זה לא משנה, נהניתי לשמוע את זה גם כן!"

(ג.ב. כדאי גם לאשה להסתכל על בעלה באופן זה. ועי' רמב"ם (פט"ו מהלכות אישות הלכה כ') וז"ל וכן צוו חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה יותר מדאי, ויהיה לו עליה מורא, ותעשה כל מעשיה על פיו, ויהיה בעיניה כמו שר או מלך, ומהלכת בתאוות לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזהו דרך בנות ישראל הקדושים והטהורים בזווגן ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח. עכ"ל הטהור).

על נובהרדוק בשנות האימה של מלחמת העולם הראשונה

* בשנת ו'תרע"ד' הארץ היה פחד עצום באירופה. הכל נסגר. אבל הסבא מנובהרדוק המשיך ועוד פרסם שהוא מקבל עוד בחרים בישיבות שלו! חרדת אדם יתן מוקש (משלי כ"ט כ"ה) הדבר היחיד שהוא מוקש זהו החרדה. רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל אמר על הסבא שהוא היה גדול הדור בבטחון, הוא לא פחד מפצצות (באמבעס) ולא מחיילים רוסיים. הוא המשיך את חייו בלי פחד. אפילו למקוה המשיך ללכת. כל חייו היה חטיבה אחת של אין עוד מלבדו.

* כשכולם היו בפחד ואימה, הוא הלך בשמחה והמשיך לבנות ישיבות. פעם אחד מתלמידיו אמר לו שיש מודעות ברחובות שכל בחור שלא יתגייס לצבא הרוסי, ייהרג באמצע הרחוב. הוא ענה להם: "מי אמר לכם לקרוא מודעות!?"

* מי שבאמת יש לו את הקב"ה בראשו יש לו הנהגה אחרת של השגחה לגמרי וחי עם ניסים תמידיים. הסבא עצמו היה באמצע לעשות קידוש כשהיה פחד פתאומי של מלחמה. כולם נשכבו על הרצפה, אבל הוא המשיך לעמוד עם הגביע בלי שיישפך ממנו אפילו טיפה אחת! איך הגיע לזה? – הוא עשה בחייו אלפי "פרטים" (היינו מעשים יוצאי דופן כדי לחנך א"ע לבטל אימת הציבור וכדומה). עד שביטל כל פחד מלבו לגמרי.

* אני מכיר משפחה שהתייעצו עם בעל בטחון גדול כשקבלו מכתב אזהרה מהבנק שייקח להם את הבית כי לא שלמו את המשכנתא. הוא סיפר להם את הסיפור הנ"ל - מי בקש מכם לקרוא את המודעות - לגבי גזר דין מות לתלמידיו! הם כ"כ התפעלו עד שזרקו את מכתב האזהרה לאשפה. ובאמת לא קרה להם כלום שנים ע"ג שנים. אני מכיר עוד המון נסים כאלה בענייני רפואות ומשפטים וכו' וכו'. מי שמתחזק בבטחון ואינו מפחד רואה נסים וישועות.

* לפעמים האדם צריך שעות ע"ג שעות של לימוד המוסר כדי להתחזק, ולהרגע. ולפעמים שיחה אחת עם בעל בטחון או גערה אחת מרבו ("מה אתה מפחד - תבטח בד!") יכול להפוך אותו לבוטח בד' ולהביא את הישועה.

* סיפור ששמעתי מנכדו של אחד מתלמידיו הגדולים של הסבא מנובהרדוק. בין מלחמת העולם הראשונה לשנייה, היו מלחמות אזרחים רבות ומהומות ברחובות. הרבה עיירות נחרבו כליל. אבל נובהרדוק? הם היו בעולם שלהם! והישיבות המשיכו כרגיל. בישיבה אחת של 50 בחורים, הראש ישיבה היה צריך לעזוב, והם המשיכו ללמוד בשבת עם אור דלוק בביהמ"ד (שזה סכנה גדולה בשבילם). לאחר שבת היה צריך הכרעה אם להמשיך או לא. ראש החבורה הכריע להמשיך ללמוד עם בטחון. רק אחרי שסגרו את הגמרות לאכול מלוח מלכה פרצו הגוים לבפנים. החייל הראשי הוציא רובה ואמר שיהרוג אותם. ראש החבורה אמר בבטחון – "אין לך שום שליטה עלינו - יש בעה"ב לעולם!". הגוים צחקו עליהם ואמרו להם לצאת ליער. הם לקחו את הגמרות והתפילין עם בטחון שיהיה בסדר וימשיכו ללמוד. בדרך ליער ראה אותם מפקד עליון רוסי שהיה לו לב לאנשים שומרי דת. הוא שאל עליהם, ואז פתאום צוה שכל החיילים יטפלו בהם. הוא לקח אותם אליו ושמר עליהם במשך כל התקופה הנוראה.

* אני מכיר אברך שהיה צריך לעבור את הגבול ולא היה לו ויזה. הראש ישיבה אמר לו שיחשוב כל הזמן "אין עוד מלבדו!" הוא הגיע לגבול וכל המחשבים הפסיקו לעבוד, והשוטרים אמרו לו לעבור בלי לבדוק שום דבר. בטחון באמת עובד!

שמעו ותחי נפשכם! לשיעורי הרב - בקו השגחה פרטית בטלפון 02-3011300 ובקו ישיר 02-3011906

או בקול הלשון בטל' 03-9290709 - 03-93-1 לאנגלית 2, לאידיש 1, ללשה"ק 4

להארות והערות והשתתפות בהפצה: 0504154557 להפצה בירושלים: 0583223498 לקבל במייל: A7171474@GMAIL.COM

FOR BITACHON WEEKLY IN ENGLISH - thenewbitachonweekly@gmail.com